

A Leány és a Halál

Irla Maxim Gorkij

I

Hadból a cár jön a falun át.
Jön — szívében a harag viharja.
Bodzás mögül egy lány kacaját
Csilingelni hallja.
Rőt szemöldökét redőkbe húzza,
Jó lovát a cár megsarkantyúzza,
S zaboláját megcsördítve zordul,
A leányhöz vágat s rája mordul :
— Hé, te lány ! — és hangja durván harsan —
Hogy mersz fogat villogtatni rám ?
Az ellenség tönkrevert a harcban,
Odapusztult legtöbb katonám,
Vissza már csak népem fele tért,
Futok haza újabb seregért.
Cári-szívem keserűn sajog —
Mire véljem bárgyú kacajod ?
Összébb vonja ingét kebelén
S a leány a cárnak így felel :
— Kedvesemmel beszélgetek én,
Hordd, atyuska, magad innen el !

Aki szeret, fittyet hány a cárra,
Nem ér az rá vele disputára.
Cifra oltár vékony gyertyaszála —
Gyorsabban ég a szerelem nála.

Dúl-fúl a cár, hogy remeg bele,
S int sunyító, vad kíséretének :
— Ezt a condrát börtönbe vigyétek,
Vagy még jobb, ha végezték vele !
Rusnya képét torz vigyorba rántva,
A pribékek s talpnyalók csapatja
Ördögökként ront reá a lányra
S martalékul a Halálnak adja.

2

Halál anyó démonoknak rabja,
 Hanem furcsa kedvben telt ma napja :
 Tavasztól friss élet nedve pezsdül
 S fut a vénhedt ereken keresztül.
 Nem akar ma porló tetemet,
 Unja a sok gyilkos kór csiráit,
 Unja, hogy csak pusztit és temet —
 Ő is egyszer lustálkodni áhít.
 Biztos jötte minden földi lénynek
 Oktalanul érzett borzalom.
 Bántja ma, hogy tőle mindig félnék,
 Nincs inyére kripta, sírhalom.
 E világon, hol szenny s vétek érik,
 A reá rótt munka mostoha,
 Buzgón végzi, nem henyél soha,
 De az élők mindig rossznak érzik.
 Néki fáj a sok vád ellene,
 S feldühödve az emberi nyájra,
 A világból néha azt találja
 Elragadni, kit nem kellene.
 Mit tegyen ma ? Lucifert szeresse ?
 Poklok bűzös mocsarát keresse ?
 Vagy szerelmi kinját panaszolja,
 Tüzesfürtű párjához omolva ?

3

Bátran néz a lány a vén Halálra,
 Várja, hogy lecsapjon rá kaszája.
 De az ümmög, szánva néz reája.
 — Fiatal vagy, látom, még nagyon.
 Miért förmedtél úgy reá a cásra ?
 Ezért sujt most csontkezem agyon.
 — Ne neheztelj — szólott a leány, —
 Haragudni nincs okod reám.
 Kedvesem a bodzák sűrűjében
 Első csókját adta nekem éppen.
 Sohse néztem, bántam én a cárt.
 Hadból jövet, sajnos, arra járt.
 Én a cárnak ennyit mondtam pusztán :

„Menj el innen mielőbb, atyuskám.”
 Jót akartam, semmi egyebet,
 S látod, milyen csunya vége lett.
 Balga, ki a Haláltól szalad,
 De ki halt már félbehagyott csókba?
 Kérve kérlek, bocsáss vissza, hadd
 Csókolózzam még, Halál anyóka!
 Nagyot bámult kérésén a Vén,
 Söhse hallott ilyen fura szót még:
 Elgondolta: „Hogy élnék meg én,
 Ha halandó egy se csókolódnék?”
 Nap tüzétől áthevült a csontja.
 Egy viperát odaintve, mondta:
 — Jó, siess hát, csókold ki magad ma,
 Tiéd az éj — meghalsz, ha lejár.
 Letelepszik egy nagy kőre — vár.
 Varkocsát a kigyó nyalogatja.
 Örömeben felzokog a lány.
 Dörmög a Vén: — Lódulj szaporán!

4

Az örök nap szikrázott felette.
 Nyútt kapcáját a Halál letette,
 A kőre dőlt s elaludt legott.
 Szegény Halál — rosszat álmódott.
 Azt álmódta, hogy szülője, Káin
 S Iskáriót, a dédunoka
 Nyögve kúszik fel egy hegy lankáin,
 Mint ha kigyók gyűrűznek tova.
 — Isten! — jajdul Káin szava mordul,
 Míg homályos szeme égnek fordul;
 — Isten! — hördül Judás, a setét,
 Földre szegve vad tekintetét.
 Fenn pirosuló felhőtakaróba
 Ül az Isten könyvére hajoltan,
 Csillagokkal van az teleróva
 S a Tejút benn — a legszebbik oldal.
 Angyal áll ott, mint a hegynek öre,
 Villámkévét fog fehér kezébe.
 Mogorván szól a két érkezőre:
 — El! Az Urnak nem juttok elébe!

— Mihály! — nyögi Káin — a dicső lét,
 Tudom, ma is sínyli szörnyű tettem!
 Én szültem az élet megölőjét,
 A gaz, ocsmány Halál apja lettem.
 — Tudom, Mihály, — szól Judás, az álnok, —
 Káinnál is bűnösebb vagyok,
 Én adtam át a cudar Halálnak
 A szent Szívet, mely mint nap ragyog.
 Ketten együtt szólnak azután:
 — Mihály, Mihály! Szánja meg elestünk
 S mondjon Isten egy jó szót csupán —
 Bocsánatért mi már nem is esdünk!
 Csöndesen így válaszol az angyal:
 — Háromszor is mondtam hangos hanggal,
 Nem szólt első, nem szólt másodízben,
 Bólintva szólt harmadszorra Isten:
 „Míg elevent gyilkol a Halál,
 Káin s Judás nyugtot nem talál.
 Bocsásson meg nekik, aki hősi
 Erejével a Halált legyőzi.”
 Itt a gyilkos és az áruló
 Torkán feltört gyötrelmük keserve
 S le a lejtőn a feltáruzó
 Mélybe hulltak, egymást átölelve.
 Ott a kénes sárban hulltuk láttán
 Tombol, ujjong vámpír, démon, sátán.
 S kék tüzét, mely forró s ördögi,
 Káinra és Judásra köpi.

5

Mire álmát a Halál lerázta,
 Délre járt — s a lány seholya még.
 Álmos, dörmög: — Lám, ā kis parázna!
 Nem volt neki az egy éj elég. —
 Napraforgót tép a zöld sövényről,
 Szagolgatja s nézi, a nap fénylő
 Tüze sárga tallért hevenyén
 Hogyan fest a nyírfa levelén.
 Feltekint a napba és rékedt
 Dünnyögéssel kezd egy éneket:
 — Nincs a földnek zuga, hol

Nem öl embert öntestvére,
 Eltemeti s így dalol:
 „Legyen örök béke véle!”
 Nem értem az éneket!
 Ki csak átok volt nekik,
 Zsarnokuk, ha meggebedt,
 Ugyanezzel temetik!
 Hogyha szent volt, hogyha cenk,
 A zsolozsma bús zenéje
 Minden holtért sírva zeng:
 „Legyen örök béke véle!”
 Csontkezemtől porba hull
 Céda, golyhó, bármiféle,
 De a gyászdal makacsul
 Zengi váltig: „Béke véle!”

6

Énekének vége — s dühe nő,
 Oda egy nap, a lány mégse jó.
 Híre-hamva sincsen — szedte-vette,
 Rá a Vént így még senkise szedte.
 Egyre jobban feldühödve, bőszen
 Papucsot vesz s kapcát a Halál,
 S alighogy a holdas éj beáll,
 Utra kél, mint orkán támad ősszel.
 Óra múltán egy tisztásra lép,
 Harmatgyöngyös ifjú fűz tövében,
 Holdsütötte rét bársony fűvében
 Ül a lány ott, mint templomi kép.
 Keble csupasz, mint ha a közelgő
 Tavaszt várja a föld keble pőrén,
 Játsva hull szét milliárd enyelgő
 Csillag csókja selymes hamvú bőrén.
 Két bimbója két parányi csillag,
 S szeliden száll csillagszeme fénye
 Fel az égre, hol a Tejút csillog,
 A kékhajú éjszaka ösvénye.
 Szeme alatt lila árny szítál,
 Mint piros seb, olyan nedves ajka.
 Fejét fáradt gimként odahajtva,
 Ólében egy legény szundikál.

A Halál néz s üreges fejében
 Lassan húny a harag tüze el.
 — Isten elől bújva Éva-képen
 Te is bokrok mögé rejtezel?
 Holdas testét a Halál elébe
 Kedvesének pajzsul odatéve,
 A leányzó bátran így felel:
 — Csitt, ne zsémbelj, maradj csendesen,
 Ne riaszd fel alvó kedvesem.
 Ne zörögjön úgy kaszádnak éle!
 Sírba fekszem rögtön szívesen,
 Őt hagyd csak, hogy életét leélje.
 Az én bűnöm, hogy vissza nem tértem.
 Tudtam, úgylis eljössz hamar értem.
 Jobb, ha addig párom ölelem.
 Neki is oly édes énelem!
 Azután meg szép is — láthatod,
 Csodálatos jeleket hagyott
 Arcomon és mellemen az ajka,
 Tüzipacsok nyílnak tőle rajta.
 Ránévet a Halál hamiskásan:
 — Mintha a nap lett volna a párod.
 Node én nem egy dologba' járok. —
 Élők ezrét kell, hogy hullni lássam!
 Hú cselédje vagyok az Időnek,
 A teendők vén nyakamra nőnek,
 Minden percem a munkára szánom.
 Itt az idő, készülj fel, leányom!
 De a lány:
 — Ha csókol kedvesem,
 Az eget s a földet elfelejtem.
 Túlvilági erő fűti lelkem,
 S túlvilági fényét élvezem.
 Mindegy akkor: Isten, emberek,
 Merni a sors ellen is merek,
 A szerelem minden gyönyöröm,
 S önmagának örül az öröm.
 A Halál áll s töpreng a dalon.
 Ilyen erőt nem győzött le még ő.
 Nincs a napnál szentebb hatalom
 S tűz csodásabb, mint a szívben égő.

Áll a Halál szótlanul — a vázban
Írigy láng gyúl a leány szavára.
Hánykolódva szörnyű fagyban, lázban,
Talál-e szót szíve valahára ?

Asszony ó is, bár nem anya s benne
Az ész mögött vágyak is megbujnak.
Zord szívében helye hogyné lenne
Szánalomnak, vonzalomnak, búnak ?
Ha jót akar híveivel tenni,
Hogy ne fuljon lelkük gyötrelembe,
Mély nyugalma örömről mennyi
Szeretettel suttog éjjelente !

— Jól van, legyen részed a csodában

— Szól a Halál. — Él, megengedem.

De mindenütt nyomokban lesz lábam,

S együtt leszünk: én s a Szerelem.

Utját Halál s Szerelem azóta
Mint két nővér, mindig együtt rója,
És ahol csak jár a Szerelem,
Kaszás nénje nyomban ott terem.
Jár hugával, elbűvölve tőle,
Temetésre, torra, esküvőre,
S lankadatlan építi a lét
Boldogságát, üdvét, örömét.

Fordította Gáspár Endre

